

యానగాలి

రోహిణీ కారై ఎండలు. రోళ్ళు బ్రద్దలవటం కాదు, ఊళ్ళు కాల్తున్న వేడి!

కళింగతీర ప్రాంతంలో - వేసవి అంతగా అన్పించదు. వంశధారా, నాగావళి నదుల మీదుగా 'పడమటి రివ్వు' వొకవైపు, బంగాళాఖాతం మీదుగా 'యానగాలి' మరోవైపు వీచి - వేసవి తాపాన్నీ చల్లారుస్తాయి. గానీ యీ యేడాది మాత్రం - కళింగతీరమూ కాల్తున్న పెనంలా వుంది!

సరళమ్మ దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తూ కూర్చుంది. మూడేళ్ళుగా సాగుతున్న ఘర్షణ ఒక్కోసారి సమసిపోయి, కొద్దినాళ్ళకే మళ్ళీ మరోరూపంలో..! ఎన్నాళ్ళిలా ... యీ ఉద్యోగం? ఉద్యోగంలోనా... సంసారంలోనా...సాగుతున్నది ఘర్షణే!

“పోలిగా, పోలిగా ఒక పలుకు పలుకురా అంటే-నల్లరాయి కింద నలుగురు దొంగలన్నాడట! గొప్పమాట చెప్పావురా-యింత సేపటికి నోరిప్పి...” ఎగతాళిగానూ, చిరాగ్గానూ పలికింది గున్నమ్మ.

ఎమ్మీవో సరళమ్మ డీలా పడిపోకుండా - యేమైనా ధైర్యవచనాలు చెప్పాలని వుంది గున్నమ్మకు.

ఆమె మాటలకు గవరయ్య ఆమెవైపు కొరకొరా చూసి, యేదో అనబోయి-మళ్ళీ అందుకు యే సామెత పొడుస్తుందోనని భయపడి - మౌనం దాల్చేడు.

గున్నమ్మకు యేదో చెప్పాలని వుంది గానీ, యేమీ మాట్లాడలేకపోయింది. గవరయ్యను గసురుకున్నాక - ఆమె గూడా క్షణకాలం మౌనంగా వుండిపోయింది.

సరళమ్మ - మనసులో మధనపడే విషయాన్ని మర్చిపోయి, - గున్నమ్మనీ, గవరయ్యనీ చూడసాగింది. మూడేళ్ళుగా తనతో కలసి నిల్చినవాళ్ళు యీ యిద్దరేనా? ఈ యిద్దరిలో గూడా ఐక్యత లేదన్నట్లుగా - వాళ్ళ సంభాషణ...

“...మీకు తిన్నవైంది మీరు సెయ్యండమ్మా. అధికానం సేతిల వున్నోళ్ళు, మీ కడ్డేటి”? ధైర్యం చెప్తోందో కర్తవ్యం బోధిస్తోందో - గున్నమ్మ.

సరళమ్మ తన చేతిలో వున్న అధికారాన్ని విశ్లేషించుకుంది. రాష్ట్ర పంచాయితీరాజ్ మంత్రి ఆధీనంలో - చీఫ్ శ్రకటరీ స్థాయినుండి మండలస్థాయి వరకూ గల - అధికారపు నిచ్చిన మెట్లలో - తన స్థానం ఆరంభమెట్టు..! సరే, ఆ మెట్టుమీదన్నా ధృఢంగా నిలబడగలుగుతున్నానా? నిల్చోనిస్తున్నారా...?

“పేరు సరళనీ, సరళరేఖలాగ సాగిస్తాను పవర్లు అంటే కుదర్లు. ఇది ప్రజల గవర్నమెంటు. గవర్నరుకే సాగదు....”

అలాంటి మాటలే, యింకా ఎన్నో రాజేశ్వరావు నోటివెంట..మండలాధ్యక్షులవారి చాంబర్లో!

నిన్నటి సమావేశమంతా గుర్తొస్తోంది సరళమ్మకు.

ఎమ్మీవోను హెచ్చరించే బలమూ, ఎమ్మీవో అధికారాన్ని సమీక్షించే పవరూ - రాజేశ్వరరావు నీ కెక్కడిది? నువ్వెవరు?

సరళమ్మ మనసులో యీ రూపంలో ప్రశ్నలు వేసుకోలేదు, గానీ ఆమె ఆలోచనల సారాంశమదే... ఆ క్షణాన!

పోనీ, యీ ప్రశ్నలు - ఆమెకో...? శాంతామణికో - మనసులో కలిగేయా...?

శాంతామణి వైపు చూసింది సరళమ్మ.

ఎగ్జిక్యూటివ్ రిలాక్సింగ్ ఛెయిర్లో, చిలకపచ్చ పట్టుచీరా, ఎర్రగులాబీరంగు జాకెట్టు ధరించి...విగ్రహంలా కూర్చుంది. మెడలోనా, ముక్కు చెవులకీ రకరకాల ఆభరణాలు, రెండు చేతులనిండుగా బంగారు గాజులు మోస్తూ - జరుగుతున్న వాగ్వివాదాన్ని - తనకు ప్రమేయం లేనట్లా, తను యెరిగిన అంశమీద తీసిన సినిమాను - చూస్తున్నట్లుగా చూస్తూ కూర్చుంది శాంతామణి.

ఆమె మండలాధ్యక్షురాలు!

రాజేశ్వరావు - ఆమెకు తాళిచ్చేడు. చీరలూ, నగలూ యిచ్చేడు. ఇద్దరు బిడ్డల్ని యిచ్చేడు. ఇప్పుడు, మండలాధ్యక్షురాలి పదవినిచ్చేడు.

శాంతామణికి - తాళిమీద, నగలమీద, చివరికి బిడ్డలమీద స్వయం నిర్ణయాధికారం లేనట్లే - పదవిమీద గూడాలేదు. ఆమె రాజేశ్వరావుకి - పాతకాలంలో అయితే చరణదాసి, నేటి నవీన కాలంలో - మిసెస్ మణీరాజేశ్వరావు!

అసలు, మొదటిలో - శాంతామణికి బదులు - రాజేశ్వరావే అధ్యక్ష కుర్చీలో కూర్చోనేవాడు. శాంతామణి యింట్లోనే వుండేది. రాజేశ్వరావు యిక్కడ పెత్తనం చేస్తూ, అవసరమయిన ఫైళ్లను సంతకాలకు - గుమాస్తాలతో యింటికి పంపేవాడు.

సరళమ్మ - ఎమ్మీవోగా వొచ్చేక - ఫైళ్ళు యింటికి వెళ్ళడాన్ని అడ్డుకుంది.

అప్పుడు ఆరంభమయ్యిందా - యీ పవర్ వార్? సరళమ్మ ఆలోచనలు అక్కడి దాకా సాగాయి.

శాంతామణి - ఆఫీసుకు రావలసి వచ్చింది. అయినా, అధ్యక్ష స్థానం భర్తకే యిచ్చేది! కాదేమో, భర్త తీసుకునేవాడేమో! సరళమ్మ - మండలాధ్యక్షులవారి చాంబర్కి వెళ్ళటం మానుకుంది.

తన ధర్మాన్ని నెరవేర్చటంలో-పోలీసులకూ, రాజకీయ నాయకులకూ, అవినీతి అధికార్లకూ, కంటిలో నలుసులా తగిలేవాడు విలేకరి రవి! అతని కెమేరా కన్ను - రాజేశ్వరావును ఫ్లాష్కొట్టింది. “పదవులు భార్యలవీ - పవర్స్ భర్తలవీ ” అంటూ బాక్స్ టెటమ్ వార్తగా రాసేడాయన. మహిళలకూ, దళితులకూ రిజర్వయిన పదవులు - ఆచరణలో అనుభవించేది వేరొకరని - సాక్ష్యాల్లో సహా వివరించేడు అందులో. ఈ వార్త కొత్తగా బదిలీ అయి వచ్చిన జాయింట్ కలెక్టర్ దృష్టికి వచ్చింది.

ఆ తర్వాత శాంతామణి అధ్యక్ష స్థానంలో కూర్చునేది. ఆ ఛాంబర్లోనే గల సోఫాలో, విలాసంగా కూర్చోసాగేడు రాజేశ్వరావు. సబ్బిడీ స్కీముల నుంచి... యెన్నింటికో కొరకరాని కొర్రుగా సరళమ్మ...! సహించలేకపోతున్నాడు. శరీరంలో నరాలన్నీ రక్తంనిండి, పొంగుతున్నాయి. గొంతునరాలు బిగించి.

“..టీచర్స్ పోస్టింగ్ ఆర్డర్స్ లో ఎంపీపీదే డెసిషన్ తెలుసా, కావలిస్తే, ఘిగిలిన మండలాల్లో, ఎమ్మీవోలను కనుక్కో..” స్వరం హెచ్చించి, ఏకవచన ప్రయోగంతో మాట్లాడేడు రాజేశ్వరావు.

సరళమ్మ - ఆయనవైపు తిరస్కారంగా చూసి, లేచి నిల్చుంది. సోఫాలో రాజేశ్వరావు-
“..నువ్వు యెన్నిసార్లు, యెన్నింటికో కొర్రీలు వేసినా, ఊరుకున్నాను. ఆడదానవనీ, ఆయన మొహం.. నీభర్త మొహం చూసి వూరుకున్నాను. ఈసారి ఊరుకోను. టీచర్స్ పోస్టింగ్ గంటే... యెంత రాజకీయ సంబంధ విషయమో - నీకు తెల్లు. ఇదే చెప్తున్నా - ముందు పోస్టింగ్ ఆర్డర్స్ లిస్టు మాకు యియ్యి. డిస్పాచ్ సెక్షన్ కి యివ్వొద్దు. డిస్పాచ్ ఆపించు ఆ...లేదా” ఆగ్రహాన్ని అణచుకోవటం కోసం, మనిషి ఆయాసపడిపోతూ, విచక్షణను కోల్పోతున్నాడు.

“ప్రజలెన్నుకున్న నాయకులంటే నీకు చులకనైంది. నీకూ..నిన్నూ..” ఆయాసంతో మాటాడలేకపోయేడు.

ప్రజలు ఎన్నుకునే - ఎన్నికల ప్రోసెస్ గుర్తుకు తెచ్చుకుని విరక్తిగా నవ్వుకుంది సరళమ్మ.

శాంతామణి భర్త తీరు చూసి వొకవంక ఆశ్చర్యమూ, మరోవంక ఆందోళనా చెందుతోంది.

ఎవరినయినా శాసించేట్లు, అందులోకీ ఆడవాళ్లంటే తీసేసినట్లు తేలిగ్గా మాట్లాడే భర్త - వొక స్త్రీ ముందు యింతగా మాటలురాక రొప్పుకుంటుంటే ఆశ్చర్యం వేసిందామెకు. అదే సందర్భంలో ఆగ్రహిస్తే - యెంతటి అకృత్యానికయినా వొడిగట్టే భర్త స్వభావాన్ని యెరిగున్న ఆమె ఆందోళన పడసాగింది.

అయితే - సరళమ్మ మౌనంగా ఛాంబర్ నుంచి వచ్చేసింది. అలా రావటమే - ఉద్యోగుల కోడ్ ఆఫ్ కాండక్ట్ కు చెందిన ఉన్నత శ్రేణి క్రమశిక్షణ! ఎందరి అధికారుల మౌనాలతోనో ... కోడ్ ఆఫ్ కాండక్ట్ వర్ధిల్లుతోంది.

శాంతామణి ఊరటచెందింది...

అక్కడిదాకా... నిన్నటి ఘర్షణను తల్చుకు నిట్టూర్చింది సరళమ్మ.

“...టీకొట్టుకాడ జనం గుమిగూడేరు. రాజేశ్రావు బాబు దింపిన మనుసులే ఆళ్లు! ఆళేటికి వచ్చినారో మరీ పొద్దు? నిన్న... మీ రెలిపోవొచ్చాక ఆఫీసల్లా అడలగొట్టేసేడమ్మా...” గవరయ్య మళ్ళీ నిన్నటి విషయమే చెప్పసాగేడు.

సరళమ్మ ఛాంబర్ నుంచి వెళ్లిపోయేక రాజేశ్వరావు అట్నించిటు తిరిగేడు. ఆగ్రహాదిశ మార్చేడు.

“....యింకెందుకా కుర్చీల, గుడిలోన అమ్మోరిలాగ. పదా యింటికి పదా, జీపుందా? బెల్లు గొట్టా...” శాంతామణి మీద కేకలేసాడు.

శాంతామణి కాలింగ్ బెల్ నొక్కింది. గవరయ్య వచ్చేడు.

“..జీపు డ్రైవర్ యెక్కడ చచ్చాడా?” రాజేశ్వరావు.

గవరయ్య బుర్రగోక్కున్నాడు.

“పిల్చికిరా. అమ్మగారింటికెల్తారు.”

గవరయ్య వెళ్లాడు. రాజేశ్వరావు ఫోన్ అందుకొని - జిల్లా పరిషత్ ఆఫీసుకి రింగ్ చేయసాగేడు. శాంతామణి లేచి, చీరకుచ్చిళ్లు సర్దుకు బయల్దేరింది.

“..యిప్పుడే. సిటంకిందట ఎమ్మీవో అమ్మగారు కేంపు యెల్వారట జీపులో....” వాచ్చి చెప్పాడు గవరయ్య.

“..వెధవఫోన్..యెప్పుడూ అవుట్ఆఫ్ఆర్డరే,” అని, తిడుతూ దధాలున ఫోన్ పెట్టేసి యెదురుగా వున్న స్టూలు తన్నేడు... రాజేశ్వరావు. ఆ స్టూలు తిన్నగా వెళ్లి టీపాయికి గుద్దింది. దాంతో, టీపాయి మీదనున్న - ప్లాస్క్, కాఫీ సెట్టూ కిందపడి, భళ్ళున శబ్దం చేసాయి. ఆ శబ్దానికి, ఆఫీసులోని సిబ్బంది ఆందోళనగా చేరారక్కడికి. వాళ్లను చూస్తూ రాజేశ్వరావు -

“..మండలాఫీసులో యెవడికి వాడు చక్రవర్తిని అనుకుంటున్నారు. కబడ్డార్. తేల్చేస్తాను. చూపిస్తాను రాజేశ్వరావు తడాఖా. మిమ్మల్ని, జిల్లాపరిషత్ చైర్మన్ నాయుడుగారిలాగా - నా చేరీ భూముల్లోకి - మిమ్మల్ని పైళ్ళతో రప్పిస్తాను. ఆచెప్పండి ఎమ్మీవోకి...” అరవసాగేడు.

ద్వారం ముందు గుంపుగా చేరిన సిబ్బంది, గుండెలు పట్టుకు మెల్లగా జారుకున్నారు. రాజేశ్వరావు అరుస్తూ ఛాంబర్లోంచి బయటికి నడిచేడు. వెనకనే శాంతామణి...! అట్నీంచి, పడమటిగాలి విసురుగా ఛాంబర్లోకి కొట్టింది. ఎదుటిగోడకు వేలాడ్తోన్న గాంధీ మహాత్ముని కేలండర్ కిర, కిరలాడుతూ క్రిందపడింది. గవరయ్య కిటికీలు మూసేసి, ఛాంబర్ తలుపులు వేసాడు.

అంతదాకా నిన్న జరిగిన భోగట్టా చెప్పాడు గవరయ్య.

“...అయితే భయమేటి? తాటాకు సప్పుళ్లకి బెదిరిపోయే కుందేళ్లు లేవని చెప్పు. అతగాని కేకలకి అమ్మగారెందుకు అదిరి పోవాల? ఏవమ్మా?” గున్నమ్మ మాత్రం ధైర్యానిస్తోంది సరళమ్మకు.

“నీకు బయ్యమనెవులన్నారు? అమ్మగారి గురిండంటన్నాను. అంతగా అయితే - తెగిపోయి దాకా లాగొద్దమ్మా తమకేటి బోయింది... వొదిలీండి...అంతన్ను, అతగాస్తో సెడ్డెందుకు? ఆ తర్వాత లేని పోనివి...” గవరయ్య యింకేదో అనబోతే -

“...అదిగా పిరికి మాట్లే సెప్పొద్దు. లాగమను, తెగిపోతే.. యెవులికి నస్తమో తెలుస్తాది. అమ్మగారికేటిపోద్దని భయం...” అని గసిరేసింది గున్నమ్మ.

“... ఆదా, ఆ మొండిపట్టుతోపే బతుకు తెంపుకున్నావు గదేటి నువ్వు...” నిప్పురమాడేడు గవరయ్య.

గున్నమ్మ, యింతెత్తున యెగిరింది.

“...యెన్ని నుట్లు సెప్పాలినీకు? నా బతుక్కేటిరా? దిల్కారాజా....! ఒకడికి తలొంచి అతకడం సేతగాదు నాకు!”

గున్నమ్మ కోపాన్ని చూసి, జడుసుకున్న గవరయ్య ఆమెను ప్రసన్నం జేసేందుకు -

“...తల్లి దండ్రులు పెట్టిన పేరు నిలుపుతావు! నువ్వు చిన్నింటి దానవేటి? నీకు అయ్యమా? మాటవరసకి అలగన్నాను....” సంజాయిషీగా గవరయ్య.

సరళమ్మ, అర్థంగాక గవరయ్య వైపు చూడసాగింది.

“సాసుబిల్లి గున్నమ్మమ్మా. మందస మందారం...” గవరయ్య. అప్పటికర్థమైంది. సరళమ్మకు! ఆశ్చర్యపోయింది. మందసా రాణీ పేరు యెవరికీ గుర్తులేదు, గానీ ఆ రాజరికాన్ని ధిక్కరించిన సాసుబిల్లి గున్నమ్మ గుర్తుండి పోయింది. ఎందరినో ప్రభావితం చేస్తోంది. రాజు మరణంతో అతని చరిత్ర ముగుస్తుంది. వీరుని మరణంతో చరిత్ర ఆరంభమవుతుందన్న వాక్యం గుర్తొచ్చింది సరళమ్మకు. కర్రపుల్లల కోసం కయ్యమేటని వొదిలీ లేదు. ప్రేణాలకి తెగించి, తిరగబడింది గున్నమ్మ.

“కర్రపుల్లల కోసమే అయితే ... దివాణమూ అంత గోరకలికి దిగకపోను. వోదా (హోదా) పోద్దని అనుమానం ...!! అసలికి రాజేశ్వరాశావు కయ్యాలన్నీ ... అంది కోసరమే! అతగాని పవరు మీకాడ సెల్లటం లేదు గదమ్మా” గవరయ్య మాటల్లో సరళమ్మ - మళ్ళీ తన సమస్యలోకి వచ్చింది.

పవర్ పోతుందని - జమిందార్

అధికారం సహించం అని రైతులూ

వీర గున్నమ్మ చరిత్రలోంచి సారాంశాన్ని గవరయ్య యెంత గొప్పగా - వర్తమానంతోటి విశ్లేషించి చెప్పాడు ! ఆశ్చర్యపోతోంది సరళమ్మ. ఘర్షణకు కారణాలు వెదుకసాగింది. రాజేశ్వరావుతో ఘర్షణకు మూలాలెక్కడున్నాయి? కాంట్రాక్టుపనులు కేటాయింపుల దగ్గరా? సబ్సిడీస్కీముల శాంక్షనింగ్ దగ్గరా? జీపు వాడకం కోసమా? పండ్స్ కోసమా? పవరుగల ఛెయిర్లోంచి, సోఫాలో కూర్చోవలసి వచ్చినందుకా? ఇవన్నీ కారణాలు కావచ్చు! టీచర్స్ పోస్టింగ్ ఆర్డర్స్...వొక సాకు! ఆలోచనలు వొక రూపంలోకొచ్చేయి.

“యానగాలి” వేడిగా, కాలిన జీడిపిక్కల మాడువాసనలను మోసుకొస్తూ బలంగా వీచింది. వీధిలో - నల్లటి పొగమేఘం అలుముకుంది. సరళమ్మ కళ్ళు పులుము కుంటూ... “...యీ వేసవి మూణ్ణెళ్ళూ సెలవుబెట్టిపోతే బాగుణ్ణు.” తనలో తనే అనుకున్నా - బయిటకే విన్పించేయి ఆ మాటలు.

సెలవు పెట్టినా... యెక్కడకు వెళ్ళాలి? రెండేళ్ళుగా రెండు వందల కిలోమీటర్లదూరం - తనకూ భర్తకూ ! పిల్లలు హాస్టల్లో ! మరి యెక్కడికి పోను? అసలు తనకూ భర్తకూ - మధ్యదూరం వృత్తిరీత్యా యేర్పడిందా...? ఆలోచనలు మళ్ళీ మరో వైపు సాగుతుండగా - వీధిలో సాగుతున్న పెద్ద ఊరేగింపు, నినాదాలు విన్పించేయి.

సరళమ్మ, కుర్చీలోంచి లేచి నిల్చోని ఊరేగింపును గమనించ సాగింది.

“జీడిపిక్కల కొనుగోలు ధర పెంచాలి.”

“జీడిపిక్కల వ్యాపార్ల దోపిడీ అరి కట్టాలి”

“జీడితోటలమీద హక్కుపట్టాలు - రైతులకే యివ్వాలి..” ఊరేగింపు, వీధిమలుపు సాగింది. ఇంతలో ఫోన్ మ్రోగింది.

టీచర్స్ పోస్టింగ్ ఆర్డర్స్ లిస్టు యిమ్మని రాజేశ్వరావు దబాయిస్తున్నాడట. స్టేకోసం హైకోర్టుకు వెల్తాడట. ఏం చేయమంటారని టైపిస్ట్ ఫోన్...!

“లిస్టు యిచ్చేయండి...” నిస్సత్తువుగా ఫోన్ పెట్టేసింది సరళమ్మ.

“అమ్మా ఆఫీసుకి టైమయినట్టుగుంది....” గవరయ్య

“ఈ వేళ - రానయ్యా ...” సరళమ్మ లేచి, బెడ్ రూములోకి వెళిపోయింది.

గవరయ్య, గున్నమ్మవిచారంగా ఒకరి మొహాన్నొకరు చూసుకుంటూ నిల్చున్నారు.

ఒకగంట తర్వాత వచ్చిన ఫోన్కాల్కు - సరళమ్మ లేచి ఆఫీసుకి బయల్దేరింది. లేదంటే, జీడిరైతులు మోమోరాండం యిచ్చేందుకు - ఊరేగింపుగా సరళమ్మ యింటికే వచ్చేవారు!

* * *

ఛాంబర్ ఆఫ్ కామర్స్ హాలులో - సీరియస్గా చర్చలు సాగుతున్నాయి. పొడవాటి టేబుళ్లకు యిరువైపులా కుర్చీల్లో - పట్నంలోని వ్యాపారీందరూ కూర్చున్నారు. ఆ టేబిళ్లవొక కొసకు - ఎగ్జిక్యూటివ్ ఛెయిర్వుంది. దాంట్లో ఛాంబర్ ప్రెసిడెంట్ పెంట బంగారాజు కూర్చున్నాడు. హాలు సీలింగ్కి వేలాడిన గాలి పంకాలు - అవిశ్రాంతంగా, అసహనంగా తిరుగుతున్నాయి. బంగారాజు - మరింత అసహనంగా వున్నాడు.

“యెవర్ని నమ్మాలో, యెంతదాకా వెళ్లాలో బోధపడ్డంలేదు. ఇటుచూస్తే రైతులు ... మునుపటిలాగ లేరు.....” యెన్ని భయాలనో లోపల దాచుకున్న తంగుడు విష్ణు ... విచారంగా పలికేడు.

మునుపటి రోజుల్లో పెద్ద రైతులనో, నాయకులనో, మంచి చేసుకొని - వ్యాపారాన్ని సాగించేవారు. ముందస్తుగా అప్పులు రైతులకిచ్చి, జీడిపంటను హామీ పొందేవారు. గతంలో జీడిపిక్కల వ్యాపారం - తెల్ల బంగారం వ్యాపారంలా వుండేది.

“యెప్పుడైనా, వ్యాపారస్తుడు యెవర్ని నమ్ముకోడు. నమ్మినట్టు నటించి, గడులు నప్పుతాడు” విష్ణు మాటకు జవాబిచ్చేడు అంధవరపు తవిటయ్య విలాసంగా!

ఈ మధ్య రియలెస్టేట్ బిజినెస్లోకి దిగిన తవిటయ్య సెంటుభూమిగాని, చెల్లని రూపాయిగానీ - లేకుండానే - లక్షల రూపాయల హౌసింగ్ స్కీమ్స్, ఇళ్ల ప్లాట్లూ ... టర్నోవర్ చేస్తున్నాడు. ఆసాముల్ని నమ్మించడమే పెట్టుబడి అంటాడాయన!

“అయితీపుడు, నువ్వన్నట్టిగే యెవర్ని నమ్మి, గడి నప్పుతామో చెప్పు.” అడిగేడు విష్ణు.

ఆ ప్రశ్నకు, పిల్లారవణయ్య మధ్యలో కల్పించుకొని-

“... రాజేశ్వరావుని పట్టుకుందుమా అంటే - అతగానికీ చీటీ వెళ్ళిందట. హిట్ లిస్టుల తొలిపేరతన్నేనట....” గొంతు హెచ్చించి చెప్పాడు. ఆ గొంతులో ఆనందం ధ్వనించింది.

పిల్లారవణయ్యకు - పెట్రోల్ బంక్ ఏజెన్సీ యిప్పించేటపుడు - రాజేశ్వరావు ఎంపీ గారితో సమానవాటా - రమణయ్య వద్ద గుంజేడు. అందుకూ, రవణయ్య గొంతులో ఆ ఆనందం!

“....ఇలాటి చీటీలకి - జడిసేరకం గాదాయన....” వొకవ్యాపారి

“....జడిస్తే, జీడితోటలెపుడో వొదిలీసును. జడ్డు...జడడు...” వక్కాణించేడు మరొకాయన.

“..అయితే అతగాని చీటీ చింపీడిం కాయిం. అన్నలు పూర్వం నాటి గణపతి లాటోళ్లు తారు..” బెదిరించేడు సాయిరాజు.

“...రాజేశ్వరావు పూర్వం మనిసికాడు. అతగానికీ ఫిస్టల్, గిస్టలుంది. అతగాను జడుస్తాడా...?” జగ్గయ్య శెట్టి.

“పోనీ, అతని సంగతి మనకెందుకు? మనమేటి చెయ్యాల? అన్నల వర్తమానం ప్రకారం రేట్లు పెంచుతామా? ఆల్తోటి తగువుకి దిగుతామా? అది తేల్చండి...” ఖత్తాయించేడు ఐస్ ఫ్యాక్టరీ విశ్వనాథం.

ఒకవైపు జీడిరైతులు ఐక్యవేదికగా యేర్పడి, ఊరేగింపులు, మెమోరాండం సమర్పణలు, ధర్నాలూ చేస్తున్నారు. రైతులకు అండగా అన్నలు...! రెండు, మూడేళ్ళుగా యేటా సీజన్లో యిదే తీరు!

మరోవైపు వ్యాపారులు, యెవరికి వారుగా వ్యాపారాన్ని విస్తరించుకుంటూ, ప్రక్కవాడితో పోటీ పడుతూ - తమ ఉమ్మడి వ్యాపార భద్రత కోసం అసోసియేషన్ పెట్టారు. నెలనెలా తమ లాభాల్లోంచి - అసోసియేషన్ కి నిధులు చేర్చారు. గత యేడాది ఛాంబర్ బిల్డింగ్ గట్టేరు. ఎంపీ గారితో ఓపెనింగ్ చేయించారు. ఈ యేడాది కేంద్రమంత్రికి - ఛాంబర్ తరపున ఘనసన్మానం జరిపేరు. బస్ షెల్టర్లు, చలివేంద్రాలూ యేర్పాటు జేసి సాంఘిక సేవ చేశారు. ఇప్పుడిప్పుడే వ్యాపారవర్గాలు తమ ఉమ్మడిభద్రత పట్ల నిబ్బరాన్ని పోగుజేసుకుంటున్నారు.... యింతలో అన్నలచీటీ!

“మీరంతా చర్చలాపి... నేను చెప్పేది వింటారా?” బంగార్రాజు ఛాంబర్ సభ్యులవైపు చూస్తూ, గొంతు పెగిల్చి ప్రశ్నించేడు.

అందరూ నిశ్శబ్దంగా - అతనివైపు మొహాల్ని తిప్పేరు.

“...అమ్మేవాడు, కొనేవాడూ వున్నదగ్గర లాభనష్టాలు అనేవి వుంటాయి. దీన్నెవరూ కాదనలేరు. అయితే అపుడపుడూ - నష్టపోయిన వాళ్లు ఘర్షణకి దిగుతారు. అపుడు బలాబలాల బట్టే లాభనష్టాలు! ఇది పూర్వంనుండీ సాగుతున్నదే.

మన కాలానికి వచ్చేసరికి -యిందులోకి రాజకీయాలొచ్చేయి. రాజకీయాలనేవి వచ్చేక-‘ప్రజా సంక్షేమం’ అన్న అదనపు విషయం చేరింది. వ్యాపార నాణేనికి - ప్రజా సంక్షేమం, లాభం అన్నవి బొమ్మా, బొరుసులు యిప్పుడు! దేశ దేశాల్లో వ్యాపారాలు - యిప్పుడిలాగే సాగుతున్నాయి. అయితే, సంక్షేమం, లాభం రెంటి మధ్యా బేలన్స్ సాగించే ప్రజాస్వామిక రాజకీయాలున్నప్పుడు ఘర్షణలు రావు. ఘర్షణ వచ్చిందంటే - అపుడిక మనం ఆలోచించటానికేమీలేదు. మనం సిద్ధం కావటమే.

ఈ యుద్ధం...యిప్పుడు అన్నల చీటీతో మాత్రమే గాదు యెన్నడో, యెక్కడో ఆరంభమయ్యింది. మార్కెట్లో మనం...రకరకాల యుద్ధాలు చూసేం. ఇకముందూ చూస్తాం. మనం సిద్ధం కావాలి...” ఊపిరి పీల్చి, వదిలి, మళ్ళీ పీల్చి, వదిలి రిలాక్సవసాగేడు బంగార్రాజు.

“యుద్ధంలో వాళ్లకి పోయేదేం లేదు... దరిద్రం తప్ప! మనకు బోలెడు పోతాయి...” భయాన్ని వ్యక్తం చేసాడు తంగుడు విష్ణు.

“... అయితే అన్నలు దగ్గరకి వెళ్లి, చెవులు పట్టుకొని గుంజీలు దీసి, వాళ్లు చెప్పిన రేటు ప్రకారమే కొనుగోలు చేయు...” విసుగ్గా బంగార్రాజు

“అన్నలరేటు ప్రకారం కొనుగోలు చేసినా, గుంజీలు తియ్యాలా?” బొజ్జబాగా పెరిగిన వారణాసి హరి అమాయకంగా అడిగేడు.

“రోడ్డువార బడ్డీ నడిపినోడూ ఛాంబర్ మెంబరయిపోతే, చర్చలు యిలగే వుంటాయి. పెద్దోడు. పదిరకాల బిజినేస్ లున్నోడు. ఛాంబర్ ప్రెసిడెంటు... అతగాను చెప్పింది వినకండా.. అడ్డుపుల్లలేంటి? ఇదిగోర్ర, యిదే చెప్తన్నాను. రోజులు మారిపోనాయి.

బంగార్రాజు గ్రయించేడు. మనకందరకీ తెలివితేటలుంటే - అతను చెప్పింది గ్రయిస్తాం. అతనెనకాల నడుస్తాం. లేపోతే సెడిపోతాం ఆఁ అది తెల్సుకోండి...” హెచ్చరిస్తూ, మాట్లాడేడు బరాటం గుర్నాధం గుర్నాధానికి, బంగార్రాజుకీ... కంబైన్డ్ సిన్మాహాలుంది!

గుర్నాధం మాటలతో అందరూ నిశ్శబ్దంగా, బంగార్రాజువైపు చూసేరు అప్పుడు, బంగార్రాజు అందర్నోసారిచూసి, తలపంకిస్తూ కళ్లుమూసుకొని -

“... ఈ రోజుతో, మన అసోసియేషన్ రద్దు...” అన్నాడు.

అందరూ తికమకపడి ఆశ్చర్యంగా చూడసాగేరు.

“..రైతుల మెమోరాండం అందుకున్న ఎమ్మీవో సరళమ్మ మన ఛాంబర్ అసోసియేషన్ కి కబురు చేసారు. ధరల గూర్చి చర్చల కోసం. అటు అన్నల అల్లిమేటం. అందరూ అసోసియేషన్ నుండి జవాబు కోసం చూస్తున్నారు. ఆ జవాబు చెప్పకుండా ఎస్కేప్ కావడానికి...ఎసోసియేషన్ రద్దు వొకటే మార్గం...” అన్నాడు కళ్లు మూసి, తలపంకిస్తూ బంగార్రాజు.

అందరూ, ఆశ్చర్యంగా చూడసాగేరాయన్ని, బంగార్రాజు అప్పుడు, కళ్లు తెరిచి -

“ఇక రెండోది - రాజేశ్వరావుకి మనం సపోర్టు యిస్తే అతను యుద్ధభూమిలోకి దిగుతాడు. మూడోది - అన్నల చీటీ ఆధారం చూపి, మనకు రక్షణ కల్పించమని పోలీసు రక్షణకు దరకాస్తు చేద్దాం. నాలోగోది. మన మిల్లులు కొన్నాళ్లు మూసేద్దాం. నష్టమేంలేదు. ఎప్పుడైనా మనమిల్లులే పిక్కల్ని ఆడుతాయి గదా. గానీ, యీలోగా పనులు పోయిన మిల్లు కూలీలు అన్నల మీద ఆగ్రహిస్తారు. ఇదే ప్రస్తుతం మన యుద్ధతంత్రాలు!” ప్రకటించేడు.

ఛాంబర్ యావత్తూ, తమ నాయకుని యుద్ధతంత్రానికి ఆశ్చర్యపోయింది. విజయం తమదేనన్న నమ్మకం కలిగేసింది అందరిలో. అంతే - ఛాంబర్ ఆఫ్ కామర్స్ హాలు చప్పట్లతో మార్మోగిపోయింది.

“పదండి, ఈ విషయాలన్నిటినీ మెమోరాండంలో చేర్చి - ఎమ్మీవో సరళమ్మ గారికందజేద్దాం..” దారితీసేడు బంగార్రాజు!

* * *

మండలాధ్యక్షురాలి ఛాంబర్ లో - శాంతామణి ఒంటరిగా వుంది. ప్రక్కనున్న సోఫాలో రాజేశ్వరావు లేడు. ఒక అధికారపీఠం మీద - ప్రక్కన నియంత్రించే మనిషెవరూ లేకుండా - స్వేచ్ఛగా కూర్చున్నది శాంతామణి.

తూర్పుగాలి చల్లగా కిటికీలోంచి తగుల్తోంది. వేడి తగ్గి, వాతావరణం చల్లబడే వేళ! సాయంత్రం - నాలుగంటలు దాటుతోంది.

ఇంట్లోయేమీ తోచక...? నిజంగా తోచకనా ... వచ్చింది? కాదు, మనసులోపల యెందుకో అశాంతి, ఆందోళన...! ఎందుకో, సరళమ్మతో మాట్లాడాలనిపించి - వచ్చింది. వచ్చేక ఆలోచనల్లో పడింది... అర్థగంట దాటింది, తన అవసరం పడి - యెవరేనా వస్తారేమోనని చూసింది కొంతసేపు, ఎవరూ రాలేదు. తనతోపాటు-భర్త వస్తే మాత్రం- తెరలు, తెరలుగా వచ్చేవారు ప్రజలు. అప్పుడయినా - మాట్లాడేది - ఆయన్తోనే గదా? అభ్యర్థనలూ, సంప్రదింపులూ...ఆయన్తోనే!

చిన్నప్పుడు చూసిన దృశ్యం గుర్తొస్తోందామెకు.

వీధిలో - ఒక సాయిబు కోతిని ఆడించేవాడు. కోతి ఒంటిమీద రంగురంగుల జుబ్బావేసేవాడు. మెడలో పూసలు రకరకాల సైజులవి... అలంకరించి, దానిని మచ్చికజేసుకొని - తను చెప్పినట్లల్లా ఆడించేవాడు. ఆ ఆటచూసి, ప్రేక్షకుల నుంచి - డబ్బులు యేరుకొనేవాడు.

ఇప్పటికీ, కోతి ఆటలో మరువరానిది - సాయిబు దానిచేత నీళ్లు మోయించే ఆట! కన్నవారింటికి నీళ్లు తీసుకురా - అంటే అదేమో, ముక్కుతూ, మూల్గుతూ నీళ్లకడవ యెక్కడ యెత్తి పడేస్తుందోనన్నట్లు తెస్తుంది.

ఉమ్మడి కాపురంనాడు అత్తవారింట నీళ్లు తెమ్మంటే - యెవరిమీదనో కక్షతో విసురుగా వెళ్లి, నీళ్లు తెస్తూ - ధడాలున కడవ దించుతుంది.

అదే వేరుపడి, స్వంతకాపురంనాడు నీళ్లకోసం వెళ్లమంటే - ఖాళీకడవతో నీటికి బయల్దేరిన నుంచీ, తిరిగి నీళ్లకడవ యింట్లో పెట్టేదాక అది అత్యంత జాగ్రత్తగా, బాధ్యతగా, తనదైన కర్తవ్యంగా నీళ్లు తేవటం చూపుతుంది. ప్రేక్షకులు - దాని స్వార్థాన్ని గుర్తించినట్లుగా 'హమ్మ చమత్కార్' అని నవ్వుకొనేవారు. గానీ శాంతామణికి నవ్వు వచ్చేది కాదు. ఆ దృశ్యం మరోలా, అర్థమయ్యేది.

శాంతామణి, మరి ఆలోచించలేకపోయింది..! మనసు చివుక్కుమంది. అన్యమనస్కంగా, కాలింగ్ బెల్ నొక్కింది.

'అమ్మా' - అంటూ గవరయ్య వచ్చేడు.

గవరయ్యను చూసి, ఆలోచనలాగినయి -

“ఆఫీసులో అందరూ వున్నారా?”

“వున్నారమ్మా..”

“..ఎమ్మీవో గారూ...?”

ఎందుకడుగుతున్నారోనని ఆశ్చర్యపోతూ, గవరయ్య -

“ఉన్నారమ్మా...” చెప్పాడు.

“గవరయ్యా - సరళమ్మ యెలాంటి మనిషి?”

“నిప్పుతల్లీ...”

“ఆహా! అదిగాదు నా ఉద్దేశం. అందర్తో బాగానే వుంటారా?” అని అడిగింది సరళమ్మ.

“అలాటితల్లిని, మరెరగమమ్మా, కష్టం, సుకం కనుక్కుంటారు. చల్లని తల్లి...” సంబరంగా చెప్పసాగేడు గవరయ్య.

“...మరి, మాతో యెందుకలాగుంటారు...” ప్రశ్నించింది శాంతామణి

గవరయ్య - జవాబు తెలీక, మౌనం వహించాడు.

“...నాకు మాత్రం ఆవిడంటే - గౌరవమే...” చెప్పింది శాంతామణి.

“అమ్మగోరికీ తమరంటే అభిమానమేనమ్మా, తమ కట్టు, బొట్టు, నడకా... నిండయిన పేరంటాలు లాగుంటారట - తఠవరు...”

ఆశ్చర్యంగా చూసింది శాంతామణి! ఆ తర్వాత -

“... సరళమ్మని నేను రమ్మన్నానని పిలుస్తావా?” అడిగింది.

గవరయ్య వెళ్ళాడు.

శాంతామణికి - ఊరట కల్గించేయి గవరయ్య మాటలు. సరళమ్మ కోసం - యేమేనా తెప్పించాలని - కాలింగ్ బెల్ నొక్కింది.

ఈసారి బెల్కు - గున్నమ్మ వచ్చింది.

“...ఎమ్మీవో గారు టీ తాగుతారా, కాఫీయా...?” అనడిగింది శాంతామణి.

“యేటీ తాగరు...” జవాబిచ్చింది గున్నమ్మ ముక్తసరిగా.

ఆ జవాబు నచ్చలేదు శాంతామణికి. గున్నమ్మ వైపు అసహనంగా చూస్తూ -

“మరేం తాగుతారు...” అనడిగింది.

“దాహమేస్తే నీళ్లు తాగుతారు...”

మళ్ళీ అదే పెడసరం ! శాంతామణి చిరాగ్గా, కుర్చీలోంచి లేచింది. సరిగ్గా అప్పుడే సరళమ్మ వచ్చింది.

ఆమెను చూసి, శాంతామణి ప్రసన్నవదనంలోకి మారింది, కూర్చోమని ఆహ్వానించింది, ఎదురెదురు కుర్చీల్లో కూర్చొని, ఒకరినొకరు కళ్లు కలిపి చూసుకున్నారు కాసేపు. ఆ తర్వాత మరి కాసేపు, టేబిల్ మీది క్లాత్ని చూసుకు కూర్చున్నారు.

గున్నమ్మ - తన ఉనికిని తెలియజేసింది.

“... రెండు కొబ్బరి బొండాలు తీసుకురా...” పదిరూపాయల నోటు యిచ్చింది శాంతామణి. గున్నమ్మ వెళ్లింది.

ఆ తర్వాత మళ్ళీ నిశ్శబ్దం...

“...యెందుకో పిల్చేరట...” సరళమ్మే అడిగింది.

శాంతామణి, సరళమ్మ మొహం చూస్తూ -

“..గుండ్రని మొహానికి తగ్గ ఫ్రేమ్. మీ కళ్లద్దాలు బాగున్నాయి..” అంది. ఇది చెప్పటానికా పిలిచేరన్నట్లుగా చూసింది సరళమ్మ.

“మా ఆయన - మీ ఆర్డర్స్ మీద స్టే కోసం వెళ్లాడు...” అంది శాంతామణి. ఆమెకు, మరేవో విషయాలు మాట్లాడాలని మనసులో ఆరాటం, గానీ - అవి యెలా ఆరంభించాలో తెలీటంలేదామెకు.

“తెలిసింది...” ప్రశాంతంగా చెప్పింది సరళమ్మ.

మళ్ళీ కాసేపు నిశ్శబ్దం.

“...కోర్టుకి వెళ్ళింది మీ ఆయన కాదు. మీరే...!” నువ్వుతూనే సరళమ్మ.

మొదట అర్థంగాక తెల్లబోయి, తర్వాత అర్థమయ్యేక రాని నవ్వు రప్పించుకు శాంతామణి

“యేమవుతుంది?” అనడిగింది.

“యేమో, కోర్టులు యెప్పుడు, యే విషయంమీద సునిశితంగా వుంటాయో ఊహించలేం...”

“... స్టే రాకపోతే బాగుణ్ణు..”

ఎందుకలా కోరుకుంటుందో తెలీక, ఆశ్చర్యంగా చూడసాగింది సరళమ్మ.

“అలాంటప్పుడు, స్టే పేపర్స్ మీద సంతకం పెట్టకపోతే బాగుణ్ణుగదా?” ప్రశ్నించింది సరళమ్మ.

“...అసలీయన్ని పెళ్లాడకపోతే బాగుణ్ణు...”

ఆ జవాబుకి విస్తుబోయింది - సరళమ్మ.

“పెద్ద చెరువు కంపు... పెద్దింటి భోగట్టా.. వేగం బయటపడవు. మా యిళ్లలోపల విషయాలెవరికీ తెలీవు. భోగభాగ్యాలూ, అంతస్తులూ...కన్పించినట్లు - మా అంతరంగాలు కన్పించవు.

మీతో మాట్లాడాలన్నించి పిల్చేను. ఏమాట్లాడాలో తెలీటంలేదు. నాకు మాత్రం - మీ మీద కోపం లేదు. మీతో విరోధం లేదు...ఆఁ! ఈ క్షణానికి గూడా..." అంటూ ఆగింది శాంతామణి.

మాటలయితే ఆగినాయిగానీ, ఆమెలో ఉద్వేగం ఆగలేదు.

సరళమ్మ చాలాసేపు - ఆమెను చూస్తూ వుండిపోయింది. శాంతామణి యేమిచెప్పి, యేమి చెప్పలేకపోయిందో ఊహించసాగింది, ఏమి కోరుకొని, దేనితో సమాధాన పడుతోందో - గ్రహించటానికి తంటాలు పడ్తోంది.

శాంతామణి, యింకా ఉద్వేగంగానే వుంది.

శాంతామణి డిగ్రీ పాసయ్యింది. కన్నవారు...ఆ మండలంలో పేరు ప్రతిష్ఠలుగల కుటుంబీకులే. - ఒకనాడు కలిమిగలవారే అత్తవారి లాగానే!

ఆదిలో, జమీందారీ రోజుల్లో శాంతామణి కన్నవారు - రైతాంగ పోరాటాలు నడిపేరు. అత్తవారి కుటుంబీకులు మాత్రం దూరంగా వుండి - వ్యవసాయం చూసుకునేవారు.

పోరాటాలు, ఉద్యమాలూ, రాజకీయాల్లో మునిగిన శాంతామణి కన్నవారు-తాతల తరం నుండి - తండ్రులు తరం వచ్చేసరికి పేరు ప్రతిష్ఠలు పెరిగేయి భూమీపుట్టా తరిగేయి. కేసులూ, ఆందోళనలువల్ల - వ్యవసాయం పన్ను వెనుకబడేవి. అయితే రాజకీయ చైతన్యం కారణంగా - ఆ యింట శాంతామణి తరం వచ్చేసరికి - అందరూ విద్యావంతులైనారు, శాంతామణి, ఆరకంగా డిగ్రీ చదువుల వరకూ వెళ్లగలిగింది.

జమీందారి రద్దు, స్వాతంత్ర్యం, పంచాయితీరాజ్ పాలనా - మార్పుల నేపథ్యంలో - చిన్నరైతుగా మిగిలేడు శాంతామణి తండ్రి. నౌకరీలకెగబ్రాకి, ఊరిని విడిచి వెళ్లిపోయేరు శాంతామణి సోదరులు. మిగిలిన కొద్దిపాటి భూమినీ, తాతలనాటి కీర్తినీ వాదులుకోలేక తండ్రి మాత్రం ఊరిలో మిగిలేడు ఊరితో బంధాన్ని - గట్టిపర్చుకునేందుకు - శాంతామణిని రాజేశ్వరావుకిచ్చి పెళ్లి చేసాడు.

రాజేశ్వరావు - 'లా' కోర్సు పూర్తి చేసి, రాజకీయ వేదిక కోసం వెదకగా, శాంతామణి కన్నవారి కుటుంబసంబంధం.. కలిసివచ్చింది. ఈలోగా తెలుగుదేశం ఆవిర్భావం, రాజేశ్వరావు పసుపుచొక్కా ధరించటం..ఎమ్మెల్యేగా గెలవటం - తర్వాతి ఎన్నికల్లో ఓటమి - మరోసారి పోటీ పడటం - ఈ లోగా మండలంలో పట్టుకోల్పోకుండా పావులు నడపటం - భాగంగా, స్త్రీలకు రిజర్వు స్థానంలో శాంతామణిని మండలాధ్యక్షురాలి చేయటం.. జరిగింది.

తండ్రికోసమని, పెళ్లి విషయంలో తొలిసారిగా రాజీపడిన శాంతామణికి యిప్పుడు- అన్ని విషయాల్లోనూ... రాజీయే మార్గంగా మిగిలింది.

ఎప్పుడో, ఎందుకో. వాకోసారి.. బ్రద్దలవుతుంది లోలోపల గడ్డకట్టుకున్న అసంతృప్తి...

ఫోన్ మ్రోగింది. రిసీవర్ యెత్తి 'హలో..'అంది శాంతామణి. ఆ తర్వాత, ఫోన్ సరళమ్మకి అందించి.

"మీ కోసమే. కలక్టరేట్ నుంచట..."అంది.

సరళమ్మ ఫోన్ అందుకొని మాట్లాడింది. "జన్మభూమి రెండో విడత ప్రోగ్రాం. రేపు కలెక్టర్ గారు ధనుపురం వస్తారట. ఏర్పాట్లు చూడాలట"

ఫోన్ పెట్టేస్తూ, చెప్పింది సరళమ్మ.

గున్నమ్మ కొబ్బరి బొండాలను తెచ్చి, ఇద్దరికీ అందిస్తూ -

“...మొకమీద తన్నీగల్గునీసరికి తగ్గేడు. గాడిదలు కాసినోడిలాగా, ఆడి మొహమూ.. ఆడూ...” యెవరో దులిపేసిన బోగట్టా చెప్పింది.

“...ఎవర్ని దులిపేవంటా?” నవ్వుతూ అడిగింది సరళమ్మ.

“..అండమాన్నిండొచ్చీసేడట. నాకాళ్లకాడిక వుండిపోతాడట...” అంతేచెప్పింది. సరళమ్మకు అర్థంగాలేదు. గానీ శాంతామణికి అర్థమైంది.

“...నీభర్తా..?” అనడిగింది శాంతామణి.

“..భర్తా? బల్లిగుడ్డా? ఆడికీ, నాకేటి సంబంధం?”

“...విడాకులివ్వలేదు గదా...?”

“గుడ్డికన్ను యిప్పితే ఎంత, మూస్తే యెంత? యిడాకులే కావాలంటే - యీ సెనాన యిచ్చీగల్గు...” విసురుగా బదులిచ్చి ఖాలీ బొండాలు తీసుకొని, వెళిపోయింది గున్నమ్మ. శాంతామణి - వెల్తోన్న గున్నమ్మ వేపే చూడసాగింది.

సరళమ్మ - వస్తానండీ - అంటూ లేచింది.

* * *

సరళమ్మ తిరిగి తన సీట్లోకి వచ్చి కూర్చున్నాక, హెడ్క్లార్క్ వచ్చి, కలెక్టర్ ప్రోగ్రాం మళ్లీ చెప్పాడు.

“...ధనుపురం ఊరిలో పరిస్థితి బాగోలేదు మేడం. ఆ ఊరిరైతుల్ని...జీడితోటల నుంచి, తరిమి కొట్టేరట. నిన్నరాత్రివేళ జరిగిందట. రాజేశ్వరావుగారి హస్తం...వుందంటారు. రైతులకి బలమైన గాయాలయినాయట. దాడిచేసిన వారికీ.. కొందరికి దెబ్బలు తగిల్చాయట...” హెచ్సి, చెప్తున్నాడు.

సరళమ్మ ఆలోచించసాగింది, ఏంచేయాలో పాలుబోవటంలేదు. ధనుపురం రైతులు ఊరేగింపుగా వచ్చి మెమోరాండమిచ్చేరు. రేపటి జన్మభూమి కార్యక్రమాన్ని బహిష్కరిస్తామన్నారు.

ఆలోచిస్తూ - టేబుల్ మీది - రైతుల మెమోరాండాన్ని మళ్లీ చదువసాగింది.

జీడిపిక్కల కొనుగోలు ధర పెంచాలనీ, తోటలపై బినామీ లీజుపొందిన రాజేశ్వరావు వర్గం వైదొలగాలనీ, రైతుల వ్రేలిముద్రల సాక్షిగా సమర్పించిన వినతి పత్రం!

“ఇటు రైతులూ - అటు రాజేశ్వరావు వర్గమూ, వ్యాపారవర్గమూ మూడు వర్గాల మధ్య...యీ మూడేళ్లనించే కాదు మేడం - యెప్పటి నుంచో యీ ఘర్షణ సాగుతోంది...” హెచ్సి, సమస్య గురించి చెప్పాడు. ఎవరెవరి మధ్య... యెందుకోసం సాగుతోన్న ఘర్షణో అర్థమయ్యేట్లు చెప్తున్నాడు.

సరళమ్మకాక్షణాన.. యిరువైపులా యుద్ధానికి మోహరించి యెదురెదురుగా నిల్చున్న రెండు సైన్యాలు గుర్తొచ్చేయి. ప్రజలూ, తనూ, తనతోపాటూ శాంతామణి... ఒకవైపు నిల్చున్న సేనలో వున్నట్లనిపించింది. సరళమ్మ దీర్ఘంగా ఆలోచించి-

“ఇప్పుడు ధనుపురం వెళ్లాలి, జీపు డ్రైవర్ని పిలవండి...” అంది. హెడ్క్లార్క్ ఆందోళనగా-

“...యిప్పుడా ఊరువెళ్లటం మంచిదికాదు మేడం. ఆ ఊరు అన్నలకు బలమైన స్థావరం...” మరింకేమీ చెప్పడానికి సాహసం లేక ఆగాడు.

“... ఈరోజే, ఆ రైతుల్లో మాట్లాడితే...ఫలితముంటుంది. రేపు కలెక్టర్ గారి ప్రోగ్రాం...”

సరళమ్మ మాటలకు మధ్యలోనే అడ్డుతగిలి-

“నిజమే మేడం. కానీ సిట్యుయేషన్ గమనించండి. రైతులు దెబ్బతిని వున్నారు. అంతేగాక, ఆ కొట్లాటకేసు మీద రైతునాయకులను కొందర్ని పోలీసులు అరెస్టు చేశారు. ఈ పరిస్థితిలో అన్నలేం చేస్తారో అని అందరూ ఆందోళనలో వున్నారు. నాలుగైదేళ్ల కిందటనుకుంటాను, స్మారకసభ సందర్భంగా అరెస్టయిన తమ నాయకుల విడుదల కోసం - ఎమ్మీవో గారిని కిడ్నాప్ చేశారు...!” చెప్పుకు పోతున్నాడు హెచ్.సీ.

సరళమ్మలో వ్యక్తపరచలేని అశాంతి అలుముకుంది. కుర్చీలో వాలిపోయి...కళ్లు మూసుకుంది. సముద్రగాలి..చల్లగా తగుల్తోంది.

కళింగతీరం వచ్చేక- అశోకుడు యుద్ధవిరమణ చేసాడట! బుద్ధం శరణం గచ్చామీ అన్నాడట! శాంతిని ఆశించేడట! గానీ, యేదీ శాంతి...!

“మేడం, మీరు యింటికి వెళ్లి రెస్ట్ తీసుకోండి. నేను, మరోసారి కలెక్టరేట్ కి ఫోన్ చేసి, ప్రోగ్రాం వాయిదా అడుగుతాను. కాదూ, కూడదంటే - పోలీస్ ప్రొటెక్షన్ యేర్పాటుకి ట్రై చేస్తాను...” చెప్పాడు హెచ్.సీ.

“...వొద్దొద్దు. మీరేం చెయ్యొద్దు. రేపు ఉదయానే... నేను ధనుపురం వెళ్తాను. నేను రైతుల్ని వొప్పిస్తాను - జన్మభూమి కార్యక్రమం జరిపిస్తాను...” విశ్వాసంతో దృఢంగా పలికింది సరళమ్మ.

హెడ్ క్లార్క్ ఆశ్చర్యంగా, నోరు వెళ్లబట్టి చూస్తూ నిల్చుండిపోయేడు. సరళమ్మ లేచి, యింటికి బయల్దేరింది.

* * *

ప్రొద్దున్నే నిద్రలేచి, సరళమ్మ పోలీస్ స్టేషన్ కి ఫోన్ చేసి అరెస్టు జేసిన రైతుల్ని విడిచిపెట్టమని కోరింది. ఇన్స్పెక్టర్, అభ్యంతరం చెప్పబోతే - జామీనుగా తాను వుంటాననీ ఇల్లా, పొల్లా భూమి పట్టా కలిగిన రైతులు - పరారయిపోరనీ, కోర్టుకి హాజరవుతారనీ నచ్చజెప్పింది. ఇన్స్పెక్టర్... వొప్పుకున్నాడు.

శుభోదయమే..! రైతుల్ని శాంతపర్చవచ్చు. ఇక వ్యాపారుల్లో మాట్లాడేనో...? పెంట బంగారాజుని కన్వీన్స్ చెయ్యాలి యెలాగైనా- అనుకుంటూ ఫోన్ చేసింది. బంగారాజు- వ్యాపారవేదాంతం మాట్లాడేడు. తమకు అసోసియేషన్ లేదనీ, తలోదారి అనీ, ఎవరికి యెవరి పోటీ ప్రపంచాన... అన్నాడు.

మళ్ళీ నిస్పృహ చోటుచేసుకోసాగింది. ఫోన్ పట్టుకు, ఆలోచనల్లో మునిగిపోయింది. మిల్లర్స్ అసోసియేషన్ రద్దూ, రైతులపై దాడీ, పోలీసుకేసూ...యివన్నీ ఒక పథకం ప్రకారం జరిగిన ఘటనలుగా... అనుమానం కలిగింది సరళమ్మకు! అయితే, యీ పథకానికి సూత్రధారి యెవరు..? రాజేశ్వరావా? ఆలోచనలు రాజేశ్వరావువైపు మళ్లినాయి...!

రాజేశ్వరావు...విరోధిచుట్టూ వల విసురుకుంటూ వస్తాడు. రెండేళ్లుగా - మండలాభ్యుదయ అధికారిణిగా..యెన్ని వలలు చేధించుకు వచ్చిందో సరళమ్మ...!

మండలంలో, కన్స్ట్రక్షన్ వర్క్ కాంట్రాక్టులు - తన వర్గానికే యిమ్మంటాడు. తీరాయిచ్చేక, ప్లానూ, ఎస్టిమేషన్ ప్రకారమూ కన్స్ట్రక్షన్ జరగదు. అయినా, బిల్స్ పాస్ చేయమని వొత్తిడి! సంబంధిత ఇంజనీర్ని లొంగదీసి, ఎమ్ బుక్ రాయింపించి - కాంట్రాక్టర్ని సరళమ్మ మీదకి యుద్ధానికి వొదుల్తాడు.

సరళమ్మ చాలావాటిదగ్గర - సరేలే అని రాజీపడేదిగూడా! ఒక్కోసారి, ఎంపీపీ శాంతామణి మధ్యవర్తిత్వం.

బలహీన వర్గాల కోలనీల కోసం, సబ్సిడీ స్కీములకోసం, వృద్ధాప్య పెన్షన్ కోసం... శాంతామణి యేమేమో చెప్పేది-

“రాజకీయాల్లో వున్నవాళ్లం, కొన్ని స్కీములు మేము ప్రసాదించినట్లుగా ప్రజలకు కనబడాలి. మా ఓటర్లకు, కొన్ని పథకాలు అందాలి. ఇదంతా యిప్పటి రాజకీయం, మేమే కాదు, యెవరైనా అంతే! అన్నీటికీ మీరు అడ్డుపడితే యెలా...?”

ప్రజలను ఓటర్లుగా చూసే రాజకీయాల్ని.. ఖండించలేక, అంగీకరించలేక.. అవస్థలు పడ్తోంది సరళమ్మ. రెండేళ్లుగా.. అన్నిచోట్లా...రాజేశ్వరావు..వలలు విసుర్తూనే వున్నాడు. ఈవేళ, నేరుగా తలపడి, టీచర్ పోస్టింగ్ ఆర్డర్స్ మీద.. స్టే వరకూ వెళ్లాడంటే - వెనుక, యెన్నో కారణాలు!

అన్నింటిలో ముఖ్యమైనది - చీఫ్ మినిస్టర్ ఎంప్లాయిమెంట్ యోజన (సి.ఎం.ఇ.వై.) పథకం! ఒక్కో గ్రూపుకీ డబ్బులు అయిదువేల రూపాయల ఆర్థిక సహకారం! తన గ్రామంలో, తన చెప్పుచేతల్లో నున్న మనుషుల్లో రెండు సంఘాలు పెట్టించి, సి.ఎం.ఇ.వై. పథకం కోసం దరకాస్తు చేసాడు. నిజంగా అర్హులూ, లబ్ధి పొందాల్సిన వారూ - అదే గ్రామ పంచాయితీ హేమ్లెట్ విలేజిలోని - ‘అంబేద్కర్ యువశక్తి’ వారూ, “శారదా మహిళా మండలి” వారూ! సరళమ్మ... రాజేశ్వరావు వలలను చేధించింది. తన మనుషులచేత రాజేశ్వరావు - ధర్నా చేయించేడు. పై అధికార్లకు కంప్లయింట్ పెట్టించేడు. భయపెట్టించేడు. అయినా సరళమ్మ-సి.ఎం.ఇ.వై. పథకం - రాజేశ్వరావుకి దక్కనీయలేదు.

సరళమ్మ ... అలోచనల్లోనే వుంది.

గున్నమ్మా, గవరయ్యా పోట్లాడుకుంటూ వచ్చేరు.

“ఏంట్రా - ఇద్దరూ పోరు జేసుకుంటున్నారు...” అడిగింది సరళమ్మ.

“మాలో మాకు పోరేటమ్మా. ఆస్తి కోసమా, అధికారం కోసమా పోరు జేసుకుంటాం..? మీ గురిండే తగువులాడ్తున్నాం. ధనువురం యెళ్లాద్దని నీనూ, యెల్లాలనీ తనూ...” చెప్పాడు గవరయ్య.

గవరయ్య మాటల్లో యేదో యెరుక గలిగింది సరళమ్మకు! ఎవరయినా - పోరుజేసేది అధికారం కోసమో.. ఆస్తికోసమో..! నిజమేగదా..! ఎంత సింపుల్ గా చెప్పాడు గవరయ్య! ఆశ్చర్యంగా చూడసాగింది.

ఇంతలో జీపు హారన్ విన్పించింది.

సరళమ్మ, గబగబా బయల్దేరింది. ఆమెతో పాటు, గున్నమ్మా గవరయ్యా బయల్దేరారు. జీపు ధనువురం వైపు సాగింది.

మండలకేంద్రం దాటి పదిహేను కిలోమీటర్ల కాకిమార్గంలోవుంది ధనువురం. సముద్రతీరం. పచ్చని కొబ్బరి చెట్లూ, జీడితోటలూ కళ్లనుండి..వెనక్కు కదుల్తుంటే - సీటు వెనక్కివాలి, సరళమ్మ -

“కవిటి ఉద్దానం - మీ మెట్ట ఉద్దానం మీద సంపద ప్రాంతం గదా?” అనడిగింది గవరయ్యను.

“ఔనమ్మా..”

సరళమ్మ - మరింకేమీ ప్రశ్నించలేదు. ఏదో దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తూ ... ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని చూస్తూ కూర్చుంది. అర్ధగంటలో - జీపు ధనువురం ఊరు సమీపించింది.

ఊరి ముందర పాఠశాల ఆవరణలో - ఎర్రజెండాల్తో రైతులు బైరాయించేరు. ఊరిలోకి వాహనాలు రాకుండా - నాటు బండ్లను బారికేడ్లుగా పెట్టేరు. జీపు అక్కడ ఆగింది.

“అదిగదిగో తీరప్రాంత మదేనంట ఉద్ధానం..

ఉద్ధానం కాదుర - ఉద్యానవనం రా...” యెవరో గొంతునిండుగా, ఉద్ధానం సౌందర్యాన్ని పలికిస్తున్నాడు.

జీపు దిగింది. పాట ఆగింది, రైతులు నినాదాలారంభించేరు. గవరయ్యా, గున్నమ్మా- అమ్మగారి కిరువైపులా చేరారు. సరళమ్మ నేరుగా, పాఠశాల ఆవరణలోకి నడిచేరు. రైతులు లేచి, దారికడ్డంగా నిలిచేరు. దాదాపు పదిహేను నిమిషాలు నినదించేరు...!

సరళమ్మ - వారి సామూహిక కంఠానికి ఆశ్చర్యపోయింది. ఇంతమంది మధ్య యేవైరుధ్యమూ లేదా? వైరుధ్యరహితంగా, యిందర్ని ఐక్యంజేసిన శక్తియేది? ఆలోచనల్తోనే, అసంకల్పితంగా చేతులెత్తి నమస్కరించింది వారికి!

నినాదాలాగినయి.

“నేనిపుడు, మీ అవసరంపడి వచ్చేను, మీతో మాట్లాడాలి...” అన్నదామె.

“ప్రజలవద్దకు పాలనగదా! ద్రామాకంపెనీ అంతా దిగలేదేం?” జనంలోంచి, యెవరో ప్రశ్నించేరు.

సరళమ్మ-

“..మీలో, యెవరితో మాట్లాడాలి?” అనడిగింది.

“యేం? అందర్తో మాట్లాడలేవా?” మళ్లీ జనంలోంచి ప్రశ్న.

“మాట్లాడానికేంవుంది. మెమొరాండం చూడదా?” జనంలోంచే.

“దయచేసి, శాంతపడండి, మీ మెమొరాండం చూసేను. మీరు కోరేవి న్యాయమైనవే...”

వివరించబోయింది సరళమ్మ.

“అయితే, మరి తీర్చడానికి అడ్డంవేటో?”

సరళమ్మ క్షణకాలం మౌనంగా అందర్ని చూసి -

“... ప్రయత్నిస్తున్నాం. ప్రభుత్వంలో యేపనయినా, ప్రొసీజర్స్ ప్రకారం జరగాలి...” అంటూ విధానాలు గురించి చెప్పబోయింది.

“...ఏ ప్రొసీజర్స్ ప్రకారమూ - మా రైతుబతుకుల్లో యింత బుగ్గి పోస్తున్నారంతా..?” జనంలోంచి ముందుకొచ్చి ప్రశ్నించేడు రఘురామయ్య.

రఘురామయ్యకు అరవయ్యేళ్లుంటాయి. సన్నగా, తెల్లగా,, కోటేరేసిన నాగలిలా తలపాగాతో నిల్చిన రఘురామయ్యను సరళమ్మ గౌరవభావంతో చూసింది, సాత్మికమైన కళింగరైతు ... కళ్లకు గట్టేడామెకు.

“... యే ప్రొసీజర్స్ ప్రకారమూ - కాలుష్యాన్ని పట్టణానికీ, పల్లెలకీ సరఫరా జేసే మిల్లులకి లైసెన్స్లిచ్చేరు? జీడిపిక్కల ధర పెరగకుండా, తెల్ల బంగారాన్ని కుట్ర పద్ధతుల్లో యేటేటా నొల్లుకుపోతున్న వ్యాపారులకి - యే ప్రొసీజర్స్ ప్రకారం రక్షణ యిచ్చేరు? ఏళ్లతరబడీ - చారెడు భూమికీ, జానెడు గుడిసెకీ, గుక్కెడు నీటికీ... యిక్కడి జనం హరిగోసబెట్టినా - పట్టించుకోవటానికి మీ ప్రభుత్వానికి యే ప్రొసీజర్స్ అడ్డొస్తున్నాయి? ఇక్కడి మొక్కల్ని పెంచి, తోటల్ని సాకినోల్లం మేము. మా తోటలపైకి, మా మీదకీ

గూండాల్ని యెగదోలి కొట్టించేరు. గూండాలని అరెస్టు చెయ్యమని పోలీసుల్ని అడిగితే-
మా మీదే కేసుపెట్టారు. మా జనాలను అరెస్టు చేశారు.

ఇక్కడి, నా తరం రైతులు-జమీందార్ల జులుం, తెల్లోల్ల మాయ, నల్లదొరల దోపిడీ, హింస అనుభవించి పండిపోయేరు. ఇంకెన్నాళ్లీ హింస..? కళ్లు తెరిచి చూడండి...”
రఘురామయ్య ఒంటిమీది లాల్చీతీసి, వీపు చూపించేడు.

అతని వీపు - చాలు బోసిన భూమిలా విచ్చుకొని వుంది ఎర్రగా ! వీపు మీద రక్షక
భటులో, కిరాయి గూండాలో - తమ రాక్షసత్వాన్ని రాసేరు.

సరళమ్మ కళ్లలో నీళ్లు తిరిగేయి, రైతుల దేహాలు చూడటానికి భయంవేసిందామెకు.
కొంతసేపు గొంతుకడ్డంగా దుఃఖపుతెర! ప్రయత్నంమీద గొంతు సవరించుకొని -

“.. ఇప్పటివరకూ, యేది, యెందుకు యెవరు చేయించారో గానీ - అంతా అసంగతమే
జరిగింది. దీన్ని నేను సరిదిద్దే ప్రయత్నం చేస్తాను. నేను వచ్చేముందు, పోలీసుల్లో చర్చించి,
మీ రైతులను విడిపించే ప్రయత్నం చేసాను. గంటకో, ఘడియకో అరెస్టయిన మీ వాళ్లంతా
విడుదలయివస్తారు. మిగిలిన విషయాల్ని - కలెక్టర్ గారితో సంప్రదిస్తాను...” నమ్మకంగా
చెప్పసాగింది సరళమ్మ.

“అందుకే, కలెక్టర్ని రానీండి. జనం లేని జన్మభూమిని అతనికి చూపిస్తాం...” యెవరో
జనంలోంచి పలికేరు.

“కలెక్టర్ ప్రోగ్రాం బహిష్కరిస్తే - మీకే నష్టం. ఈ ఊరి పాఠశాల రిపేరుకీ, గ్రామంలో
రోడ్లకీ నిధులు శాంక్షనైనాయి. మీరు శ్రమదానం చేస్తే - యీరెండూ జరుగుతాయి.
ఆందోళనలుజేసి - అభివృద్ధి కార్యక్రమాల్ని అడ్డుకోవద్దు...” నచ్చజెప్పే ధోరణిలో సరళమ్మ.

అభివృద్ధికి మోకాలడ్డేవారము మేమన్నట్లుగా మాట్లాడారందరూ...! అసలేది అభివృద్ధి?
ఎవరు అభివృద్ధి అవుతున్నారు? తెల్లోడుపోయి - యాభయ్యోళ్లయినా జరగని అభివృద్ధికి-
యెవరు మోకాలడ్డారు?’ ప్రశ్నించేడు రఘురామయ్య.

సరళమ్మ జవాబుచెప్పలేకపోయింది.

అయినా, అటూ యిటూ వాదోపవాదాలయినాక - సరళమ్మ సాధించింది. రైతుల్ని
ఒప్పించింది. కలెక్టర్ గారి కార్యక్రమాన్ని విజయవంతం చేసేందుకు రైతుల్ని
అంగీకరింపజేసింది. రెండ్రోజుల్లో - కలెక్టరేట్ కి రాయబారం వెల్దామనీ, తనూ వొస్తాననీ
మాటయిచ్చింది.

పదకొండుగంటలవేళకు, కలెక్టర్ గారి రాకలో - అక్కడ జన్మభూమి కార్యక్రమం తంతు
ఆరంభమైంది.

* * *

సాయంత్రం అయిదుకల్లా - సరళమ్మ సంతృప్తిగా ఆఫీస్ చేరింది. గవరయ్య కూడా
సంబరపడిపోయేడు.

“నేను సెప్పాను గదమ్మా - భయమేట్లేదు, జెనం మంచోళ్లని...” అమ్మగారికి
మంచినీళ్లిస్తూ, గున్నమ్మ.

మంచినీళ్లు తాగేసి-

“గున్నమ్మా, నువ్వు యింటికి పదా. వంటపని చూస్తుండు. అర్రెంటు పైల్పువీ చూసి
వొచ్చేస్తాను” చెప్పింది సరళమ్మ.

గున్నమ్మ వెళ్లింది. గవరయ్య... గదిబయట స్టూలుపై కూర్చున్నాడు.

టైపిస్ట్ వచ్చి, నిల్చున్నాడు.

“చెప్పండి..” అంది సరళమ్మ.

“..టీచర్స్ ట్రాన్స్ఫర్స్ మీద స్టే వచ్చిందట మేడం. ఏదోపనిమీద వచ్చిన కేష్యూబిజినెస్ మేన్ కనకరాజు చెప్పాడు. రాజేశ్వరావు గారు - వీళ్ల చాంబర్కి ఫోన్ చేసారట.” యింకా, మరికొన్ని తెలిసిన విషయాల్ని చెప్పటానికి సంశయిస్తూ ఆగేడు టైపిస్ట్.

“సరే. రానీయండి. ఏవయినా ఫైల్స్ వుంటే పంపించమనండి హెచ్సీ గార్ని...” తెంపేసింది విషయాన్ని సరళమ్మ.

టైపిస్టు ఉత్సాహం నీరుగారి పోయింది. మౌనంగా కదిలేడు.

సరళమ్మకు - ఆఫీస్ స్టేఫ్తో యీ ఘర్షణ పంచుకోవాలనిలేదు. ఆఫీసు స్టేఫ్లో యిప్పటికే అనేక గ్రూపులు. కులం: ప్రాంతం, రాజకీయం...! ఎంపీపీ గ్రూప్, ఎమ్మీవో గ్రూప్గా సిబ్బంది తయారవటం యిష్టం లేదామెకు.

హెచ్సీ ఫైల్స్తో వచ్చేరు.

సరళమ్మ అందుకొని, ఒక్కోటీ చూస్తుంటే-

“మేడం మీరు ట్రాన్స్ఫర్కోసం రిక్వెస్ట్లెటర్ పెట్టారా?” ప్రశ్నించేరు హెచ్సీ.

ఆ ప్రశ్న, రెండేళ్ళకిందట, యే సందర్భానో భర్త వేసిన ప్రశ్నను గుర్తు చేసింది....

“ఎన్నిసార్లు చెప్పాలి? రిక్వెస్ట్ లెటరెందుకు పెట్టవు?” భర్త, విసుగునీ కోపాన్నీ మిళితం జేసిన స్వరంతో ప్రశ్నించేడు.

ఆయన బ్యాంకు ఆఫీసర్, ఆయనకు పంచాయితీరాజ్లో అధికారంతో మంచి స్నేహం వుంది. స్నేహానికి బదిలీలు జరగవు, ఆఫీస్ సాంప్రదాయాల్ని పాటించాలంటుంది సరళమ్మ. అవి పాటించే సరళమ్మ - బదిలీకోసం లెటర్ పెట్టడంలేదు.

“నీకెందుకవన్నీ? నువ్వు లెటర్ పెట్టు. మిగతావి నేను చూసుకుంటాను...” భర్త ఆదేశం! ఆయనకన్నీ ప్రాఫిట్ ఆర్ లాస్... అనాలసిస్లే. సరళకు - మంచీ, చెడూ, రూల్స్ ప్రొసీజర్లు...

“ఆ చూసుకోవటమే యిష్టంలేదు...మీరయినా, నేనయినా! ప్రొసీజర్స్ ప్రకారం జరిగితే జరగనీ, లేదంటే లేదు...”

సరళమ్మ నిర్ణయానికి కోపగించిన భర్త, ఆమెతో మాటలు మానేసాడు. గతంలో - ఒక ఆదివారం సరళమ్మ ఆయన దగ్గరకు వెళ్తే, మరో ఆదివారం ఆయన సరళమ్మ దగ్గరకు వచ్చేవారు. నెలలో మిగిలిన రెండు ఆదివారాలు - విజయవాడ, గుంటూరు రెసిడెన్షియల్ కాలేజీల్లో వున్న కొడుకూ, కూతుర్ని చూడటం కోసం వెళ్లేవారిద్దరూ. రెండేళ్లుగా - మారిపోయిందా క్రమం. భర్త రావటం మానేసాడు. గుంటూరులోనో, విజయవాడలోనో, యెదురయ్యేవాడు. పిల్లలు గ్రహించకుండా తంటాలుపడేది సరళమ్మ....

“...అంటున్నారు. డిపీవో ఆఫీస్లో భోగట్టా. మీకు బదిలీ అవచ్చని...” హెచ్సీ, మాటలు నమిలేరు.

“మంచిదే.” నవ్వుతూ, సీట్లోంచి లేచింది సరళమ్మ.

గవరయ్య వచ్చి -

“రిక్షా పిలిసేనమ్మా...” అన్నాడు.

* * *

ఆశ్చర్యకరంగా - రెండోరోజు సరళమ్మ భర్త వచ్చేడు. రాజేశ్వరావు సహకారంతో - తనుండే మండలానికి సరళమ్మ బదిలీ ఆర్డర్ని పట్టుకు వచ్చేనని చెప్పాడు. మర్నాడు, ఆఫీసుకి వెళ్తే... రిలీవర్ గూడా వచ్చాడు. సరళమ్మకు ఆలోచించేందుకు గడువు లేదు.

గున్నమ్మ, గవరయ్య - అమ్మగారి సామాన్లన్నీ సర్దేసారు. ఇంట్లో సామాగ్రి పార్శెల్ జేసారు. ఆ రాత్రి భోజనాలు పూర్తిజేసి, వరండాలో కూర్చుంది సరళమ్మ. ఎదురుగా భర్త.

“...యిదే ఆఖరు రాత్రి యీ ఊర్లో నాకు. దాదాపుగా తొమ్మిది వందల రాత్రుళ్లు గడిపేను” యేదో గుండెలోపలి... అనుభూతి, మాటల్లోకి మార్చలేక మధనపడ్తూ పలికింది సరళమ్మ.

“రోజులు లెక్కబెట్టారు ఎవరయినా, నువ్వేంటీ రాత్రుళ్లని...”

అనేసాడేగానీ, పూర్తిజేయలేకపోయేడు భర్త.

“గున్నమ్మ - సిన్మాకెల్దామా?” అకస్మాత్తుగా అడిగింది సరళమ్మ.

“సిన్మా అంటే ఆగుతాదా? ఊష్టమొచ్చినా వొదిలేస్తది సిన్మాకెల్తే గున్నమ్మకి” గవరయ్య హాస్యమాడేడు.

సరళమ్మ భర్తగూడా అంగీకరించేడు. ఆయన తెచ్చిన కారులో అందరూ సినిమాకు వెళ్లారు.

గున్నమ్మ టిక్కెట్లు తెచ్చింది. అందరూ హాలులోకి నడిచేరు. సినిమా అడ్వర్టయింజ్మెంట్స్ వస్తున్నాయి. ఇంతలో హాలులో కలకలం!

అందరూ పెనువిపత్తు యెదురయితే - తోసుకుంటూ పారిపోయేట్లు పరుగులు తీస్తున్నారు. ఎవరూ, యెవరికీ పలుకుట లేదు. గున్నమ్మ, గవరయ్య అమ్మగారికిరువైపులా చేరి - అయ్యగారితో పాటూ మూకలోంచి బయటికి నడిచేరు.

బాల్కనీ మీంచి, ఎవరో మెగాఫోన్లో అరుస్తున్నాడు -

“... అందరూ వెంటనే వెళ్లిపోండి. హాలు ఖాళీ చేసేయండి. జీడిపిక్కల వ్యాపార్ల దగాకోరు విధానానికి శిక్షగా - సిన్మాహాలు పేల్చేస్తున్నాం. అందరి వ్యాపార్లకిదే ఆఖరి వార్నింగ్. రైతులకు న్యాయం జరగాలి...”

అక్కడి నుండి, వైర్లు కలుపుకు-కిందకి దిగేడు.

హాలు మొత్తం ఖాళీ అయ్యింది.

సరళమ్మ భర్త ఆందోళనగా కారు బయటితీసి, అందర్నీ యెక్కించి, స్పీడుగా నడిపేడు, కారు సిన్మాహాలు దాటి, వీధిలో రోడ్డుమీద కొచ్చింది - పెను ప్రళయ విస్ఫోటనం -- విన్పించింది..!

* * *

తెల్లవారి, ఊరు విడిచి వెళ్లిపోతూ, కారులో బయల్దేరారు సరళమ్మ, ఆమె భర్త. గవరయ్య, గున్నమ్మలు... యేడుపు మొహాల్తో మిగిలేరు. కారు కదిలింది.

వీధిరోడ్ల గుండా, గతరాత్రి దగ్గమయిన సిన్మాహాలు ప్రక్కగా కారు పోతోంది. సరళమ్మ భర్త అటువైపు చూస్తూ -

“పెద్ద, పెద్ద భవంతులూ, పెద్ద నగరాలూ, సినీమాహాల్లా. అభివృద్ధికి, నాగరికతకూ సింబల్స్! వాటిని విధ్వంసం చేయటం...” తర్వాత పదాలు తొందరగా దొరకలేదు. వాళ్ళం పూర్తి చేయలేదాయన.

కారు, పట్నందాటి రైల్వేట్రాక్ ప్రక్కగా వెళ్తోంటే... రోడ్డుకి అడ్డంగా ఎర్రటి హెచ్చరిక బోర్డు నిల్చుంది. రోడ్డుమీద పెద్దలోతుగా కంత యేర్పడింది. ఎర్రటి బోర్డుమీద - “రోడ్ అండర్ రిపేర్, టేక్ డైవర్షన్” అనివుంది.

కారు మలుపు తిప్పి, డైవర్షన్ రోడ్డు మీదుగా, నెమ్మదిగా పోనిచ్చేదాయన, రైల్వేట్రాక్ క్రాస్ చేసిన తర్వాత, మళ్లీ తారురోడ్డు మీదకొచ్చింది కారు.

అప్పటికి, సరళమ్మ ఆలోచనల్లోంచి బయటపడి -

“..విధ్వంసం, నాగరికతా..?” లోగొంతులో నిట్టూర్చింది.

ఆ తర్వాత, మొహంలో ఉద్వేగం చోటుచేసుకుంది.

“... మీరు ఒక్కరాత్రి... సినిమాహాలు విధ్వంసమే చూసారు. నేను యింకెన్నో బయటికి కన్పించని విధ్వంసాలు చూసేను. అందుకే నేను... రాత్రుళ్లు లెక్కేసాను. నా కళ్లు - నా మెదడుకి ట్రాన్స్ఫార్మ్ చేసిన జ్ఞానానికీ, మీ కళ్లు ట్రాన్స్ఫార్మ్ చేసిన జ్ఞానానికీ తేడా వుంటుంది.

మనమింకా చీకట్లోనే వున్నాం. వెలుతురు కోసం మనం తాపత్రయమూ పడం. చీకటి బతుకులు మనవి...”

సరళమ్మలో అంతదాకా లోలోపల గింగిర్లు తిరిగిన, బదిలీ ఆర్డర్తో భర్త వచ్చినప్పటినుండీ.. కల్లోలంగా కదలిన వేదనా, సంవేదనా సారాంశం... మాటల్లో వ్యక్తమైంది.

ఆ తర్వాత మౌనంగా కారు వెనకసీటులో వాలిపోయింది.

ఆయన, బలంగా ఏక్సిలేటర్ మీద పాదాన్ని నొక్కేడు. కారు, ఏకంగా వేగాన్నందుకుంది.

బంగాళాఖాతం మీదుగా వీచిన ‘యానగాలి’ సరళమ్మ ముంగురులను పరామర్శిస్తూ, వీడ్కోలు చెప్తోంది.

◆ రచనా కాలం - మే - జూన్, 1997 ◆